

ДР МИЛИЈАНА БУХА: *NE BIS IN IDEM* У КАЗНЕНИМ
ПОСТУПЦИМА
(Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 2021. године,
стр. 277)

Оливера Шево Гребенар, МА¹

Средином 2021. године у издању Правног факултета Универзитета у Бањој Луци, светлост дана угледала је монографија под називом „*Ne bis in idem* у казненим поступцима“ ауторке др Милијане Буха. Уколико бисмо у овом тренутку морали да одредимо неколико (кривично) правних начела који су у највећем фокусу како стручне, тако и научне јавности, онда би једно од њих засигурно било начело *ne bis in idem*. Не само да је ово питање актуелно у домаћем правном систему, већ је оно врло актуелно и упоредном праву и у пракси Европског суда за људска права. Управо су ставови овог суда још једном „подсетили“ научну и стручну јавност на комплексност одговора на питања која произлазе из овог начела. Баш због чињенице да је примена начела *ne bis in idem* у различитим аспектима у фокусу како научне, тако и стручне јавности, ова монографија представља важно штиво.

Значај ове монографије се огледа и у томе што је она ако не прва, онда међу првим на овим просторима која се на врло свеобухватан начин бави овим начелом. Питања која произлазе из начела не два пута о истом су врло бројна и у некој мери разнородна. Др Милијана Буха се у овој монографији бави низом питања која су повезана са овим начелом, почевши од његовог положаја у кривичном и прекршајном праву, преко његовог правног значаја у упоредном праву и праву Европске уније, до његовог положаја у законодавству Босне и Херцеговине. Управо је ширина питања која ауторка обрађује, оно што монографију чини посебно корисном за ширу читалачку публику (кривично) правног усмерења.

Предметна монографија представља измењену и допуњену докторску дисертацију под називом „Забрана поновног суђења за исто казнено дјело“ коју је ауторка одбранила 2016. године на Правном факултету Универзитета

¹ Ауторка је виши асистент на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци. Е-пошта: olivera.sevo@pf.unibl.org

у Београду. Измене и допуне монографије у односу на одбраћену докторску дисертацију, према речима ауторке у Предговору, односе се пре свега на судску праксу новијег датума, као и нов(и)а законска решења. Монографија броји 277 страна и подељена је у седам поглавља.

У првом поглављу које носи наслов „Значај и дејство начела *ne bis in idem* у казним поступцима“ ауторка обрађује низ питања која се односе на ово начело, почевши од његовог појма, историјског развоја, дејства и правног упоришта, до места овог начела у законодавству Босне и Херцеговине, али и систему Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Посебну пажњу ауторка посвећује и односу овог начела са другим начелима, чиме заокружује његово разумевање у целокупном кривичнопроцесном систему. Оно што одликује ово поглавље, јесте ширина извора права који су анализирани, чиме читалац добија јаснију слику о овом начелу не само у домаћим изворима права, већ и у низу међународних извора. Треба истаћи да анализа судске праксе Европског суда за људска права чини ово поглавље посебно значајним и корисним за стручну правничку јавност.

У другом поглављу под називом „Начело *ne bis in idem* у прекршајном поступку“, ауторка се бави односом између кривичног и прекршајног поступка у контексту деловања начела *ne bis in idem*. Како је у судској пракси приметно да се заправо највећи број проблема јавља у погледу ове две врсте поступака, ауторка је управо том односу и посветила посебно поглавље. Оно што нарочито карактерише овај део монографије је врло темељна и на одређени начин еволутивна анализа праксе Европског суда за људска права што омогућава читаоцу разумевање овог правног проблема на много шири начин. У том смислу, с обзиром на наглашену актуелност овог питања у судској пракси, не само у Босни и Херцеговини, него и земљама окружења, овај део монографије је изузетно значајан за стручну правничку јавност.

Значајан научни допринос проучавању овог начела даје треће поглавље предметне монографије у којем се ауторка бави начелом *ne bis in idem* у упоредном праву. Поглавље обухвата не само континенталноправне системе (пре свега Аустрију и Немачку и земље окружења) већ и земље англосаксонске правне традиције. Ауторка се темељно и свеобухватно бави применом овог начела у Сједињеним Америчким Државама, Канади и Великој Британије чиме нам даје јасну слику сличности и разлика између њих међусобно, али и између различитих правних традиција.

Три наредна поглавља ауторка посвећује питањима која су повезана на различите начине са међународним правом. У четвртном поглављу, др Буха

се бави начелом *ne bis in idem* у изворима права пред међународним кривичним форумима. Ауторка је ставила посебан фокус на изворе права који се примењују пред Међународним кривичним судом, што је од изузетног значаја с обзиром на стални карактер ове институције, њен територијално широк домаћај али и перспективу њеног рада. Са друге стране, ауторка је дала осврт и на изворе права који су се примењивали пред Хашким трибуналом и положај овог начела у њима.

Пето поглавље које носи назив „Начело забране суђења за исто кривично дјело у међународном праву“ садржи анализу овог начела пре свега у Европској конвенцији, али и у низу извора права у оквиру права Европске уније. Део поглавља, који је и већи по свом обиму, а посвећен је овом начелу у изворима права Европске уније, посебно је значајан уколико узмемо у обзир да у овом тренутку постоји значајан интерес за право у оквиру ове регионалне међународне организације. Важно је истаћи и то да се ауторка није задржала само на изворима права, већ је у овом делу монографије обрадила и судску праксу Европског суда правде, чиме је овај део задобио заокружен облик.

Шесто, претпоследње поглавље, ауторка је посветила односу између начела не два пута о истом и поступцима међународне кривичноправне помоћи. Поглавље није велико по обиму, али је обухватило питање примене овог начела у поступцима тзв. „велике кривичноправне помоћи“.

На послетку, у последњем, седмом поглављу, ауторка се бави начелом *e bis in idem* у законодавству Босне и Херцеговине. Ово поглавље је широко и обухвата поред законодавства и анализу и критички осврт на праксу више судова у Босни и Херцеговини – Уставног суда Босне и Херцеговине, Врховног суда Републике Српске и Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине. Поред тога, ауторка је у овом поглављу анализирали и праксу Уставног суда Републике Србије, као и Врховног суда Републике Србије. Такође, оно што даје ширину овом поглављу јесте и то што се ауторка бави дејством начела *ne bis in idem* у односу на различите не само судске, већ и тужилачке одлуке. Уврстивши праксу (а последично и законодавство) свих наведених судова, анализу дејства овог начела у односу на већи број различитих одлука које доносе „актери“ кривичног поступка али и осврт у погледу примене овог начела на поједине институте у кривичном процесном праву, ауторка је омогућила и научној и стручној заједници у Босни и Херцеговини да продуби своје знање. Једнако тако, овај део монографије увек може да послужи као добар материјал за „консултацију“ приликом решавања комплексних питања у примени овог начела.

На крају, било би zgodно поменути да монографија поред пописа кориштене литературе садржи и попис судске праксе који може бити користан за све оне који изразе интерес за бављење овим питањем. Заправо, овај попис омогућава да заинтересовани читалац буде на неки начин усмерен на све релевантне судске одлуке и тиме му је олакшан рад.

Сва поглавља ове монографије представљају целине које карактерише језгровитост и употреба научне методологије. Такође, стил којим је монографија писана је јасан и прецизан. Управо због тога, монографија поред тога што је корисна она је и једноставна за читање и разумевање. Управо због свега што је у овом приказу речено, монографија „*Ne bis in ide* у казним поступцима“ представља незаобилазно штиво приликом проучавања питања која се односе на начело *ne bis in idem* и засигурно ће не само заинтересовати стручну и научну јавност кривичноправног усмерења већ ће јој користи како у практичном тако и у научном раду.